

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre . . . 6 korona.
Egyes szám ára 4 fillér.

MEGJELENIK HETENKÉNT EGYSZER:
szombaton és egyes rendki-
vüli alkalmakkor.

A VÁROS

SZERKESZTŐSÉG:
Városi közlevéltár (városház,
földszint 7. sz. Ide küldendők
a kéziratok.

KIADÓHIVATAL:
Városi könyvnyomda-vállalat
irodája. Ide küldendők
az előfizetési díjak és hirde-
téssek.

KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Főszerkesztő: VECSEY IMRE. ♦♦ Felelős szerkesztő: KONCZ ÁKOS.

Kiadótulajdonos: A VÁROSI KÖNYVNYOMDA-VÁLLALAT.

Pátrónusa-e vagy nem Debreczen sz. kir. város a debreczeni római katolikus egyháznak?

A debreczeni római katolikus egyház plébánosa, Gróf Ferenc, nagyváradai latin szertartású kispap, kanonok, folyamodott a városhoz, hogy a szent-anna-utcai templom fedelzetét, mely elromlott, javíttassa ki.

A kispap ur a beadványában azt mondja, hogy a nemes város mint kegyur ezen terhek viselésére törvény és királyi határozatok szerint kötelezve van.

A városi tanács a beadványra 15,070—1907. szám alatt a következő határozatot hozta:

„A kérelem nem teljesített, mert a város a helybeli róm. kath. egyháznak nem kegyura, kegyuri jogokkal a város soha nem élt, kegyuri kötelezettségeket nem teljesített, a kegyuraságot soha el nem ismerte, sőt az ellen határozottan és állandóan tiltakozott és így a javítások kötelezettsége a várost nem terhelheti“.

Ezen határozatra a r. kath. egyházbizottság nevében Gróf Ferenc kispap, kanonok, plébános ur felelősséget adott be, azt mondván, hogy midőn a nemes város a szab. kir. város címet és jelleget kapta, ezt csak a kegyuri terhek viselése ellenében nyerte, ugyancsak köteleztetett a város 1724. évben a kegyuri kötelezettségek teljesítésére. Hasonlóképpen köteleztetett erre 1846. év Pünköszt hó 5-én V. Ferdinánd császár és király ő felségének legkegyelmesebb királyi rendeletével, végül 1882. évben 40,411. sz. miniszteri rendelet is utasította a várost, hogy az akkori r. k. plébános által előlegezett „tetőépítés költségét annak térítse meg“.

Mindenesetre igen érdekes jogi kérdés és feltétlenül tisztázandó azon körülmény, hogy Debreczen szab. kir. város *kegyura-e* a r. k. egyháznak? Nézetünk szerint a nemes város valóban sohasem volt kegyura a debreczeni r. k. egyháznak, a kegyurasággal járó jogokat nem gyakorolta, a kegyurasággal kapcsolatos terheket sohasem vállalta és amit a r. kath. egyház a templom javára adott, azt pusztán vagy a kényyszerítő körülmények nyomása alatt adta, vagy csak segítségképpen utalványozta, épp úgy, mint bármely hozzáfolyamodó hitfelekezetnek vagy egyletnek, minden ebből levonható általános kötelezettség levonása nélkül.

Hogy ez így van és nem másképpen, kiténik abból, midőn a r. k. egyház 1881-ben a mostanihoz hasonló kérelemmel fordult a nemes városhoz. Debreczen sz. kir. város 1881. október 3-án tartott bizottsági közgyűlése 1000 forintot, vagy ennek megfelelő építési anyagot szavazott meg, kijelentve határozottan, hogy ezt nem mint *kegyur* teszi, mert a kegyuraságot nem vállalja, hanem pusztán „kegyeletből, melylyel úgy a r. k. egyház, mint a város kebelében levő többi egyház iránt viseltetik“.

Ezen kívánság a r. k. egyház részéről újból megismétlődött, midőn 1884-ben az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter a várost a kegyuri jog gyakorlására kötelezte. A közgyűlés ekkor Kőrösi Sándor indítványára a következő határozatot hozta:

„Tekintettel azon jó viszonyra, mely egyfelől a város és a kebelében létező vallásfelekezetek, másfelől pedig magok ezen felekezetek között fennáll s tekintettel azon ténykörül-

ményre, miszerint a város mindenkor kívánta az egyházakat alkalmilag és tőle telhetőleg segíyezni, tekintettel továbbá arra, hogy a miniszter ur — a városi tanács, illetve közgyűlés felterjesztésére hozott határozatát a polgármesternek törvényengedte felirata ellenére is fentartotta, ezeknél fogva a helybeli r. k. templom fedelének helyreállításával felmerült költségek megtérítése ezennel elrendeltetik, *de annak világos kijelentése mellett, hogy a város a kért összeget egyáltalában nem a nagyváradai latin szertartású püspökség által vitatott pátrónatusi kötelezettségből kifolyólag, hanem a helybeli r. k. egyháznak segélyül adja.*

Mert a város — valamint soha el nem ismerte a róm. kath. egyház iránti pátrónatusi kötelezettségét és a pátrónatusi jogot, mely részére soha nem is adományoztatott — sem gyakorolta és a püspökség által hasztalanul vitatott pátrónatusi kötelezettséget magától minden alkalommal határozottan elutasította, sőt a követelések ellenében az 1843. évi országgyűlésen panaszt is tett s panasza, mint jogos az országos gravamenek közé fel is vétetett, mely időtől fogva ellene követelés nem is formáltatott: úgy a püspökség által egyoldalul vitatott ama kegyuri kötelezettséget most sem ismer el, sőt az ellen határozottan tiltakozik.

Mint hogy pedig a nagyváradai latin szertartású püspökség oly hosszú idő után, dacára a város és a helybeli róm. kath. egyház közt fennálló jó viszonyoknak, kegyuri kötelezettség címen a város ellen ismét követelést formált s mint hogy a városnak a maga idejében az országgyűléshez betervezett panasza a közbejött viszonyok s kormány-rendszer-változások miatt mai napig el nem intéztetett, azon panasz folytán s a régebbi időkben tett felterjesztésekben folytatott érvek s azokban felhívott okmányok alapján az országgyűléshez tüzetes és indokolt kérvény intéztetik az iránt, hogy az 1715. évi CVIII. t.-c. a r. kath. templomnak és a Ferencerdők conventjének helyére vonatkozó záradék értelmezése tekintetéből megmagyaráztassék s Debreczen sz. kir. város elintézetlen jogos panasza s illetve ismerő nyilatkozata dacára s az országos törvények által még a valóban létező jogoknak is elölvülésére kitűzött időn túl is emelt követelés tárgyalás alá vétessék s elintéztessék s általában is a hűbéri maradványt képező s rendezett jogállamban fenn nem állható, a telekkönyvi törvénnyel s a községeket illetőleg az 1868. évi LIII. t.-c. 23. §-ával össze nem egyeztethető pátrónatusi jog s ebből folyható kötelezettség szabályozására törvényalkotás útján eszközöltessék.“

A felirat el is készült és egész terjedelmében így hangzik:

Mélyen tisztelt képviselőház.

Debreczen sz. kir. városra egy évszázad óta erőszakoltatik oly teherviselésnek elvállalása, mely sem törvényen, sem teherviselésen nem alapszik és sem igazságra, sem méltányosságra nem alapítható:

Ezen törekvés ellen a város közönsége minden alkalommal tiltakozott s illetve a maga útján panaszt emelt.

Ugyanis az 1775-ik év óta időnkint a nagyváradai latin szertartású püspökség fellépése és közbenjárásai folytán alaptalan indokokra fektetett, sőt többnyire indokolatlanul kibocsátott közigazgatási felsőbb rendeletekkel a helybeli róm. kath. egyház irányában a „kegyuri“ joggal járó terhek viselésére hivatott fel a város, még azon ténykörül-

figyelmén kívül hagyásával, miszerint a kegyuri kötelezettséggel együtt járó jogot a város soha nem kérelmezte, azt meg nem szerezte és soha nem is gyakorolta.

Ezen ügyben legközelebb az történt, hogy 1881 július hó 14-én a helybeli kisprépost-kanonok-plébános a városnak — szerinte a róm. kath. egyház irányában fennálló — kegyuri hatóságára hivatkozással a helybeli róm. kath. templom fedelének 3379 frt 66 kr. költséget igénylő megújítása iránt folyamodott hozzánk, mely kérelem folytán az 1881 október hó 3-án tartott közgyűlésünkben 184—4626—1991. bkgy. sz. a. kelt. határozatunkkal, nem a kegyuri jognál, illetve kötelezettségnél fogva, melyet soha el nem ismertünk és el nem ismerünk, hanem az 1868. évi LIII. t.-c. 23. §-a rendelete értelmében 1000 frt segédelmet megszavaztunk, mely határozatunk a folyamodó részére 1881 okt. 11-én személyszerint kézbesítettén, az ellen a nagyváradai püspök — kinek érdekében áll jövedelmeite templom javításának költségeitől megkímélni, az 1870. évi XLII. t.-c. 4. §-ában világosan megjelölt utnakmellőzésével azon évi dec. 12-én, tehát már a törvényes határidőn kívül egyenesen a Nagym. m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz folyamodott, ki 37,017—1881. sz. rendeletével az ügyiratokat jelentés mellett felkivánván: nagy meglepetésünkre — törvényes indokaink tekintetbe vétele nélkül — azon felfolyamodást érdemi intézkedés tárgyává tette s az ügy érdemét illető idevonatkozó indokaink figyelmen kívül hagyásával 16,329—1882. sz. rendeletével a várost a kegyurasággal kapcsolatos terhek viselésére s innen a róm. kath. templom fedelének megújítására kötelezte s ezen rendeletét a polgármesternek törvény által megengedett felirata ellenére is a 40,411—1882. sz. rendeletével egész terjedelmében fentartotta, minek folytán az 1884 dec. 23-án tartott közgyűlésünkben kell határozatunkkal a felszámított költségeket a helybeli róm. kath. egyház részére *segélyképpen*, tehát nem a reánk erőszakolt s általunk soha el nem ismert kegyuri kötelezettségből kifolyólag megtéríteni rendeltük.

Jól tudjuk ugyan, hogy a vallásos intézmények a társadalom és közhatóságok támogatását és segélyét méltán igényelhetik és éppen ezen oknál fogva már az 1868. évi LIII. t.-c. keletkezése előtt régen követték azon elveket, melyek ezen törvényeikk 23. §-ában le vannak fektetve, mindazonáltal lehetetlen sérelmet nem látnunk azon törekvésben és nem tudjuk elfojtani most sem a már annyiszor ismételt fájdalmas panaszunkat eljárás ellen, mely a helybeli róm. kath. egyház érdekében a nagyváradai latin szertartású püspökség fellépése folytán ellenünkben már egy évszázad óta folytatattatik s azon törekvést, hogy városunk lakosságának sokkal kisebb része temploma fenntartásának költségeit tisztán közcélokra szolgáló és különben is oly sok oldalról igénybe vett városi pénztárra hárítva, míg a sokkal nagyobb rész ide vonatkozólag ily kedvezményben sohasem részesült — sem hazánk törvényein alapulóan, sem a közigazsággal meg-egyeztethetőnek nem tartjuk.

Ezek előre bocsajtása után a debreczeni róm. kath. egyháznak, az ellenünk formált kegyuri követelésének s az az ellen általunk szüntelenül folytatott védekezésnek történetét főbb vonásokban a következőkben terjesztjük elő:

Az 1703. év április 5-én az e célra összehívott közgyűlésben *Kálmánczai István* szepesi kamarai tanácsos, mint királyi biztos előterjesztette, hogy miután a Felsőleges királyné fogadást tett, hogy hazánkban a török uralom alúli felszabadítás esetére Debreczenben a bold. Szűz Mária tiszteletére templomot épített, azt parancsolja király Ó Felsőge, hogy a templom építése végett alkalmas hely jelöltessék ki.

E nyilatkozat folytán válaszára egy heti halasztás kéretett, mely idő alatt a városi közönség egy e célra kirendelt küldöttség által — kérelemmel Ó Felsőgehez és a főhaditanács elnökéhez: Savoyai Eugén herceghez fordult, kérévén Ó Felsőgét, hogy „a jelen kívánatától elállani legkegyesebben méltóztassék”, mivel városunkban *egy lélek sincs római katólikus a harmáncadoson kívül*, miután nemesak városunknak, hanem az egész vidéknek lakossága helvét hitvallásuakból áll, a célba vett újítás sok zavarokra fog okot adni s Ó Felsőge szolgálatja is kárt fog vallani“, amint eze- ket azon napról szóló jegyzőkönyv igazolja.

A királyi biztos április 15-én ismét gyűlést híván egybe, a templom helyének kijelölését kívánta, mire azt határoztuk, hogy miután a parancs visszavétele iránt Ó Felsőgehez folyamodtunk, az ő legkegyelmesebb elhatározását bevárni kívánjuk.

Mely határozat ellen a királyi biztos tiltakozván, előadta, hogy ezáltal sem egyházaink elvétele, sem lelkészeink és tanáraink kizavarása, sem iskoláink beszüntetése nem kívántatik, hanem egyedül csak az követeltetik, hogy a katólikus vallás gyakorlásához alkalmas hely kimutattassék, azonban e kívánat ezen nyilatkozat ellenére sem lón teljesítve, mind eze- ket az erről szóló jegyzőkönyv igazolja.

Ekközben követelink Bécsben szerencsésen jártak el, mert a főhadit tanács megkereste az udvari kamarát, hogy ezen veszélyes ujtásról, mely az egész tiszántuli vidéket ok-ok nélküli zavargásokba bonyolítja s melyhez ez okból a főhaditanács gyámolítását nem adja, álljon el s ez ügyet hagyja a dolgok jelen helyzetébe, minélfogva a róm. kath. egyháznak városunkban megalapítása ezuttal elmaradt.

Debreczen város az 1693. április 11-iki Leopold-féle diploma értelmében a szab. kir. városok sorába felvételén: ezen jogának becikkelyezése az 1715. évi országgyűlésen a 108. törvényeikkel eszközöltetett.

Ezen törvényeikk már az, mely Debreczennek kötelezettségét a róm. kath. egyház irányában minden magyarzatot kizárólag meghatározza, mert tekintettel a város történeti multjára és különleges viszonyaira a záradékban foglalt feltétellel külön és együtt csakis arra kötelezte, „hogy a felállítandó r. kath. egyház és a szent Ferenczrendi atyák conventje részére helyet mutasson“ — tehát más sz. kir. városok becikkelyezésétől eltérőleg kivételesen intézkedvén, a r. kath. egyházat, illetőleg ezen törvényeikk által az abban foglalt pusztá hely kijelölésén kívül reánk több teher egyáltalában nem rovatott.

Ezen törvényből kifolyólag a róm. cath. egyház és a Ferencziek részére a kötelezett helyek az 1716. évben kiadattván: megalakult az egyház és abba első plébánusul a *n.-váradai püspökség által még azon évben Kreczer István nevezetett ki és helyezettett be*, ki miután többnyire N.-Váradon lakott: a parochia vezetése a kegyesrendiekre bízott, kik 1719-ben városunkba be is jöttek.

A *templomépítést Gróf Csáky Imre* kalocsai érsek s a n.-váradai püspöki egyházmegye kormányzója a *saját költségén* 1719-ben kezdette meg, de amelynek befejezését nem érheté meg, mert 1732-ben elhalván, azon évi augusztus 28-án ezen templom *sirboltjában temettetett el*, mely aztán — bár csonka tornyokkal — de teljesen felszerelve 1746 június 5-én szenteltetett fel s az északi főbejárata felett máig is az *építettő Gróf Csáky Imre* nevét és czimerét viseli.

A kegyesrendi atyák az ártikuláris helyet keveselvén, a megyék kiebb tolásával s az 1647. 17. t.-cz. és az 1715. 16. t.-cz. rendelkezése ellenére — melyek a szerzeteknek a birtok szerzést megtiltják — birtok vásárlások utján a 8. Nb és 9. Nb alatti jegyzőkönyvek igazolása szerint folyvást terjeszkedtek s az ő bejövételüktől fogva a r. cath. egyház gyarapítása és terjeszkedése minden oldalról támogatva lett.

Ugyan is a kir. kerületi táblák felállításával az 1723. 30. t.-cz. 1. §. 5. pont értelmében N.-Váradra rendelt Tiszán tuli kerületi táblának Debreczenbe áthelyezése iránt Gróf Csáky Imre a Felsőgehez folyamodott és pedig azon okból, hogy — mint maga mondja — „ut calvinianae haeresi frenos injiceret et pauculi illi catholici, fui ibidem habitabant, ad fuos confugere possint“.

Majd az 1752. január 8-án szám és kelet nélkül Kassáról hozzánk érkezett 10. Nb. alatti Szepesi kamarai rendelet márt azt parancsolta, hogy ha a r. cath. lelkészek a városi pénztárból nem fizettetnek: a nem katólikus lelkészek és tanárok ilyen javadalmazástól hasonlóképen fosztassanak meg“.

Ezen rendelettel a ref. főiskola, mely a nehéz időkben a tudományok asylluma volt, mely városunkat naggyá, a magyar nemzetiségnek fentartó oszlopává, a magyar műveltség és tudomány metropolisává emelte, a mely nem a gazdag donatiók jövedelmeiből, hanem az adakozó kegyelet óltáráról tartja fen magát, megfosztatott fenállásának egyik hathatós támaszától: a városi pénztárból addig nyert segélyezéstől.

Az 1755. jan. 5-én, az 1760-ban, 1767 decz. 17-én, 1769. jan. 24-én, 1773. ápril 26-án és 1774-ben hozzánk érkezett helytartó tanácsi és udvari kamarai rendeletekkel, a szabad választási jog korlátozásával — összesen öt rendbeli senátori, a tiszti ügyészi, a főjegyzői és egy aljegyzői állásokra róm. catholikusok nevezettek ki s az utóbbi rendelettel értésünkre adatott, hogy ezen r. cath. vallásu tisztviselők kinevezését jövőre Ő Felsége a maga részére tartja fenn.

De legsúlyosabb volt mind ezen rendeletek közt az 1775. jan. 26-ról 5350 sz. a. kelt helytartó tanácsi rendelettel közölt terjedelmes kir. parancs, melyben már egész halmaza foglaltatik a sérelmeknek. Ugyan is ennek:

1-ső pontja elrendeli, hogy a tisztujítás befejeztével az egész tisztikar, a nem catholikusokat sem vévén ki — a hivatali esküt a róm. cath. templomban köteles letenni;

a 2-ik pont szerint a polgármesteri hivatal felállítatik, első polgármesterül egy róm. cath. senátor kinevezetik s meghagyatik, hogy ezután a főbíró és polgármester felváltva róm. catholikus és református legyen;

a 22-ik pont elrendeli, hogy a város pénztára terhére róm. cath. szegény ápolda állíttassék fel s az a feletti felügyelet egy róm. cath. senátorra bizatik;

a 32-ik pontja elrendeli, hogy „az előjáróság, illetve a róm. cath. előjárósági tagok minden gondja és igyekezete szorgalmasan oda fordíttassék, hogy az árvák határozottan az orthodox róm. kath. hitben neveltessenek;

az 53-ik pont szerint a város által a hét éves háboru folyamán nagy szorultságba jutott kir. kincstárnak kölcsönképen adott és nagylelkűen a Felső szabad rendelkezésére bocsátott 30,000 f. egy cath. árvaház alapítására fordíttatni rendeltetett.

Ezen 53 pontból álló rendeletnek a 45-ik pontja függőlegesen össze tárgyunkkal, mely minden törvényre való hivatkozás és indoklás nélkül, az 1715. 108. t.-cz. ellenére — *először mondja ki*, hogy városunkat a róm. cath. egyház irányában kegyúri kötelezettség terheli s ennél fogva a róm. cath. templomnak még akkor esonkán levő tornyait s a kegyes rendiek társházát felépíteni tartozunk.

Be mutatjuk ezen rendeletnek kivonatos hitelesített másolatát 11 Nb. alatt, melyre a patronatusra kötelező, évről-évre ismételt későbbi rendeletek, *miután az általunk soha végrehajtván nem lett*, mint alpra hivatkoznak s mely ellen folyamodással élvén a 12. Nb. alatti szerint az 1776. szeptember 20-ról kelt udvari kamarai rendeletet kaptuk, amely némi változtatással hasonló módon rendelkezik.

Az 1788. évben a Ferenciek rendje eltöröltetvén: azoknak az artikuláris helyen épült társháza és temploma *nem adatott nekünk vissza, hanem a kincstár által dohányraktárrá alakíttatott s ilyen minőségben máig is a kincstár birtokában van.*

Az 1790/1. 26. t.-cz. életbe lépte után úgy mi, mint a helv. hitv. egyház kerületek folyamodtunk a Felsőhöz az iránt, hogy azon t.-cz. 2. §-a értelmében a kir. a bánya- és szepesi városokban minden egyház, vallás külömbőség nélkül maga tartsa fen magát, vagy pedig a helv. hitv. egyházak is a városok pénztárából arány szerint segíyztessenek.

Ezen feliratok következtében huzamosabb ideig tartó tárgyalások tétettek folyamatba, melyek során a 13. Nb. alatti szerint kimutattuk, hogy városunknak azon időben 28,391 lakosa közzül, csak 680 volt róm. catholikus, továbbá, hogy míg a cath. vallásu lakosok 1110 f. állami adót és 324 f. domesticat fizetnek: addig a helv. hitv. lakosok az állam részére 38,367 frttal, a város pénztára részére pedig 13,338 frttal adóznak s így a két vallásu lakosság száma úgy viszonylik egymáshoz, mint 1 a 40-hez, állami adójuk pedig, mint 1 a 38-hoz.

Minek folytán Ő Felsége az 1799. évi okt. 8-ról 23,873. sz. a. kelt 14 Nb. alatti helytartó tanácsi körrendelettel közölt parancsában kimondta, hogy:

1. A kegyúri jog — mely a bécsi béke kötés előtt a sz. kir. városoknak kiváltsághépen szokott adatni és ezen jog azon városokat, melyek azt azon békekötés előtt nyerték, az 1681. 41. t.-cz. erejénél fogva most is illeti — egyedül csak a r. cath. egyházakra vonatkozik; továbbá,

2. hogy azon városokban, melyekben a kegyúri kötelezettség erejénél fogva a r. cath. egyházak részére a város pénztárából a kötelezett beneficiumok fizettetnek: az evangélikusok egyházai és iskolái részére is segély adható, a mennyiben a cath. egyház, lelkész és iskola részére s a város szükségletére fordíttatni szokott összegén kívül még valami fent marad.

Látni való, hogy e rendelet, mely ellen ismételve felirtunk, a kegyúri kötelezettség beismerése és elvállalása nélkül általunk végrehajtható nem volt, mivel ezen *elvi jelentőségű határozatot tartalmazó rendeletből is az tűnik ki, hogy a kegyúri jog és kötelezettség általánosságban azon kir. városokat illette, melyek a felhívott békekötés ideje, t. i.: 1608. előtt lettek kir. városokká és nem illethette Debreczen városát, mely csak 1715-ben lett a fentiek szerint kir. várossá, az ezen évi 108. t.-czikkben világosan körül irt és megsabott feltétel mellett.*

A következő években aztán rendkívüli csapások érték városunkat.

Ugyan is a több mint két évtizeden keresztül többször megújítva, roppant áldozatok mellett is örökös vereséggel folytatott külfáboru terhei rendkívüli sullyal nehezettek városunk pénztárára is, ehez járult azon örökre szomorú emlékü másik országos szerencsétlenség, hogy az országot elárasztó papír pénz értékének négy-ötöd részét elvesztette s a mi helyzetünket még nyomasztóbbá tette: az 1802. évi Pünkösöd hetében a városnak szebb részén 643 telkes ház, köztök a ref. templom és collegium, 1811. ápril 3. és 5-én pedig több mint 3200 ház és egyéb épület, köztök több rendbeli városi tulajdon égett el s ez utóbbi tűz eset alkalmával — nem számítva a kár folytán évekig tartó jövedelem esökkenést — a 15. Nb. alatti hivatalos jelentés szerint 172,247 frt. 22 kr.-ra becsült kárt szenvedtünk, mely azon évi jövedelmünket, több mint 25,000 forinttal multa felül.

Ily körülmények között, miután a legelső és egyszerűs mind legutolsó izben nekünk felajánlott kegyúri jog gyakorlása 1802-ben, az ez évi márczius hó 29-ről felvett 16. Nb. alatti jegyzőkönyv igazolása szerint városunk által el nem fogadtatott, felsőbb helyen tervbe vétetett egy kanonoknak, mint paróchusnak kinevezése és pedig azon okból, mert a piáristák tanítással lévén elfoglalva, az egyház vezetése alól felmentendők voltak, más pedig, mint egy gazdag javadalmmal ciliátott kanonok az egyház csekély jövedelméből meg nem élhet.

Az 1806. okt. 14-ről 19,941. sz. a. kelt 17. Nb. alatti helytartó tanácsi rendelettel tehát felhivattunk, a kanonok paróchus részére, illendő, diszes ház építésére, *melynek költségét fele részben a vallás-alap viselte volna*; továbbá a piáristák fundusának kibővítése és az 1775., 1776. és 1778. évi rendeletek alapján, *mint patronusok* — a még mindég esonkán levő tornyok felépítésére; azonban e rendeletnek foganatja semmi részben nem lett.

Mint hogy a helytartó tanácsnak bemutatott terv szerinti új parochia felépítése az említett okaink miatt folyvást késett: az 1811. évi december 27-ről 30,772 és 1819. évi augusztus 31-ről 24,958 sz. a. kelt helytartó tanácsi rendeletekkel, előbb Ibrányi Farkas, majd *Szentiványi József* kerületi táblai elnökök *kir. biztosokul küldettek ki s ez utóbbi a tisztviselők fizetését azonnal felfüggesztvén*: a város tulajdonát tevő s még 1814-ben cath. parochiának átengedett Rozgonyi-féle házat a paróchus kívánsága szerint kiépítette; azonban a patronatus jussán felépíttetni követelt esonka tornyok ez alkalommal is úgy maradtak.

Miután 1825. és 1826-ban a nevezett egyháznak némi segedelmet a 18. Nb. és 19. Nb. alattiak szerint nyújtottunk: Lajcsák Ferenc n.-váradai püspök és Kricsfalusi Ferenc helybeli kanonok plébánus a *saját költségükön* 1831-ben hozzáfogtak a templom és esonka tornyok befejezéséhez, mely célra az 1828. márczius 5-iki 20. Nb. alatti határozatunk s Kricsfalusi kanonok plébánusnak 21. Nb. alatti levele szerint nem adtunk egyebet, mint *segedelmül téglacserép és faanyagot* s bár a helytartó tanács az 1828. augusztus 12-én 22,234. sz. a. kelt 22. Nb. alatti határozatával, *melyben eddig először történik hivatkozás az 1681. 41. t.-czikkre*, — a

kegyúri kötelezettségnél fogva az építés terheit újra reánk akarta háritani: a templom és tornyok még is a püspök és kanonok költségén épültek fel.

Ez ügyben a Felsőnéél s a helytartó tanácsnál folyvást kérelmezvén, az 1843. augusztus 1-én 27,192. sz. a. kelt s 23. Nb. alatt esatolt rendelettel már nem csak az 1681. 41., de az 1715. 108. t.-czikk alapján is köteleztettünk a kegyúri terhek viselésére és pedig oly hozzáadással, hogy e részben minden további felirásoktól eltiltattunk.

Ezen helytartó tanácsi rendelet ellen, mely a mindenki előtt nyitva levő folyamodás utját is elzárta előlünk — az 1843. szept. 4-én kelt 24. Nb. alatti határozatunk szerint már az országgyűléshez folyamodtunk, kérvén ezen panaszunknak az országos sérelmek közzé felvételét és orvoslását; minek folytán az országgyűlés az 1844. szept. 3-án tartott 212-ik országos ülésében a 6. pont alatt kimondotta, hogy:

„Az 1715. 108. t.-cz. világos tartalma szerint Debreczen városa a Leopold császár és király hitlevelében foglalt minden kiváltságaiban s szabadságaiban megerősítettvén és egyedül az építendő r. cath. egyháznak s a Szt. Ferencz szerzetesek Konventje helyének kimutatására köteleztetvén: ehez járulván az 1791. 26. t.-cz. 2. §-ának világos rendelete s az előadástól kitetsző azon folytonos szokás, miszerint a város, valamint a patronatusi jogot nem gyakorolta s nem gyakorolja, úgy az ezzel járó terheket is nem viselte: mindezeknél fogva a K. K. és R. R. úgy látják, hogy az előadó város a r. cath. egyháznak akár építésére, akár kijavítására az idézett törvények megtartása mellett nem köteleztethetik, azért is ezen pártolt sérelmet orvoslás végett Ó Felsége eleibe felterjesztik“, amint ezeket a 25. Nb. alatti h. másolat igazolja.

Eként magyarázván meg az országgyűlés az 1715. évi 108. t.-czikket, mely Debreczen a sz. kir. városok közzé felvette, ez által az az előtt keletkezett és fentebb elősorolt kormányzati rendeleteket törvénytelennek s érvényteleneknek nyilvánította.

Bár ezek szerint az országgyűlés az ellenünk formált kegyúri követelést alaptalannak és sérelmesnek elismerte s bár ezek után is a helybeli r. cath. egyházat 1845-ben nov. 28-án kelt 26. Nb. alatti határozatunk szerint segedelemben részesítettük, még is az 1846. jun. 5-ről 16,448. sz. a. kelt 27. Nb. a. helytartó tanácsi rendelettel közölt kir. parancsesal az országgyűlés fenti határozatának figyelmen kívül hagyásával, az 1681. 41. t.-cz. alapján a kegyúri terhek viselésére újól köteleztettünk, melyet az országgyűlés fenti határozata folytán tisztelettel félre tettünk.

Ezen rendelet már az, mely a nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr nehesztelt határozatának egyik alapjául van fektetve.

Ezek után az ügy érdemére vonatkozó indokainkat a következőkben fejtjük ki:

Nem említve a minket kegyuraságra kötelező kegyelmes kir. parancsokat, melyek valamennyi koronázási hitlevelé s az 1790/1. 10. t.-cz. értelmében érvénytelenek, — az 1681. 41. t.-cz. és az abban felhívott korábbi törvények reánk egyáltalában nem vonatkoznak,

mert azon törvény életbe lépése idejében, az alább esatolt 1693. ápril 11-iki Leopold-féle diploma szerint is, mint Bihar megyébe kebeleztet város, ezzel együtt az 1548. 19., 57., az 1550. 59. és az 1552. 21. t.-czikkek értelmében az erdélyi fejedelemséghez tartozván: a magyarországi törvényhozás juris dictioja alá nem estünk;

mert ebből kifolyólag a magyar országgyűlés, mint reánk nézve illetéktelen fórum előtt patronatusi jogainknak a katona tisztek által lett megsértése miatt nem panaszkodhattunk azon okból sem, mert a katona tisztek, a váradi basák virágzó hatalma miatt — Caraffának 1686. évi pusztításáig városunkban soha meg nem jelentek,

mert városunkban akkor még egy lélek róm. catholikus sem lévén: patronatussal, mely az 1799. évi 13,873. sz. a. közölt kir. parancs beismerése szerint és csak a r. cath. egyházakra vonatkozhatik — nem birtunk,

mert azon időben kir. város, mely a fenti kegyelmes kir. parancs szerint is a kegyúri jogot, mint beneficiumot privilegium utján szokta nyerni, még nem voltunk.

Nem vonatkozhatik reánk az 1681. 41. t.-cz., melyben az 1659. 129., 1649. 16., 1647. 83. és 1638. 35. t.-czikkek, illetve az azok értelmében kegyurasággal bíró városok eme jogaikban megerősítettek — azért sem, mert a tridenti zsinat XXV. sessió 9 caput, a Htk. L. rész 11. ezim s az 1553. 9. t.-cz. értelmében a kegyúri jog — amennyiben az hazánkban eredetileg nem szereztethetik, Ó Felségét illetvén: ezen jog az 1693. ápril 11-én kelt 28. Nb. alatti diplomában, melylyel a kir. városok sorába felvétettünk, melyben minden kiváltságaink, szabadalmaink és mentességeink egyenként felszámolva vannak, *mint különben is tárgyaltan* nem említettvén: *nekünk nem adományoztatott s országgyűlés által pedig ezen kizárólag a koronát illető jog nem adományozható.*

Nem vonatkozhatik reánk az 1681. 41. t.-cz. azon erős oknál fogva sem, mert az Erdélyi fejedelemséghez tartozásunk ideje alatt a kegyurasággal nem bírván, az 1691. decz. 4-iki Leopold-féle diploma, mely minden trón változás alkalmával ismételve megerősítettvén, ép oly alap törvény erejével bír, mint a vérszerződés, vagy az arany bulla, az első pontjában kimondja, hogy:

„Az ott bevett vallások, templomok, iskolák, paróchiák, vagy a mostani papság és egyházi személyek ügyében semmi meg nem változtatatik, azok ellenében semmi erővel nem bírván, akár az egyháziak, akár a világiak ellentmondása.“

Ugyan ennek 2-ik pontja kimondja, hogy:

„Megerősítjük a hűséges karok részére minden magyar királynak, hasonlóképen magyar országtól külön válása óta Erdély minden Fejedelmének adomány leveleit, jószág adásait, kiváltságait, nemesítéseit, az általok adott czimeket, tisztségeket, méltóságokat, tizedeket s végre minden nemű javadalmakat és jószágokat, akár egyesek, akár városok, községek és czéhek, akár a bevett vallások közzül bármely egyház, paróchia vagy iskola részére adattak, mind Erdélyben, mind Magyarország részeiben, a Székely földön és Debreczenben, ha bár egykor valamely egyházhoz, conventhez, vagy káptalanhoz tartoznak is, úgy, hogy ez alkalomból saját javaiban se mi általunk, se bármely egyházi vagy világi férfit által, megtámadással vagy perrel senki egy általában ne háborgattassék, hanem mindenki azt, mit most bír és bírál: jövőben is bírassa és bírálhassa, az említett királyok és fejedelmek adományai szerint“.

Ezen oklevél az 1681. 41. t.-czikkek reánk alkalmazását már tökéletesen kizárja.

Nem vagyunk a kegyúri terhek viselésére kötelezhetőek a gyakorlat szerint sem, mert azon terhet soha nem viseltük; a templomot Gróf Csáky Imre bibornok építtette a saját költségén és Kricsfalusi Ferencz praepost kanonok plébánus fejezte be, azon szép jószág jövedelmeiből, mely kir. adomány mellett ép ily czélből adatott a helybeli r. cath. lesznek.

Nem vagyunk kötelezhetőek r. cath. egyházi jogi szempontból sem, mert a kegyuraság a Felső által — kit e jog kizárólag illet, nekünk nem adományoztatván, hazánkban azt más módon: eredeti szerzés, vagy országos törvény által megszerezni nem lehet, a minthogy a hely kijelölés (dos) mely nem is a mi tényünk, ily eredeti szerzési módnak nem tekintetett soha sem, mit igazol azon máig is fenálló ténykörülmeny, *hogy a Ferencziek részére kijelölt árticularis hely, azon rendnek eltörlése után a kincstár által elfoglaltván, máig is annak birtokában van.*

Nem szerezhettük azt meg javadalmazással sem (fundus), mert az 1807. évi aug. 11-én közölt kir. parancs szerint a helybeli plébánia azért köttetett össze a Szt.-László praepostsággal, hogy a debreczeni plébánusnak elegendő jövedelme legyen és abból a templomot is fentarthassa.

A kegyurasággal járó hasznos és tiszteletbeli jogokat soha egyetlen egy esetben sem élveztünk, amit igazol azon körülmény, hogy a templomon ma is a Gr. Csáky Imre címere és neve áll s maga is ugyan oda van eltemetve az őt mint kegyurat illető tiszteletbeli jognál fogva.

Mellettünk szöll azon körülmény is, hogy a n.-váradi megyés püspök által évenként kiadatni szokott czimtarban a 29. Nb. alatti szerint folyvást Ó Felsége van a helybeli r. cath. egyház kegyura gyanánt kitüntetve.

Lehetetlen, hogy kegyuraknak tekintessünk, mert kü-

lönben, az 1723. 55. t.-cz. 5. §. azon rendelkezése mellett, melylyel a kegyurak jogaik gyakorlására utasítottak — nem váraozott volna a n.-várad püspök 1775-ig, tehát az egyház megalapításától fogva 60 évig — a mi kegyuraságunkat kimondó helytartó tanácsi rendeletre.

Ellentétben áll az ellenünk formált kegyúri követelés az 1790/1. 26. t.-cz. 2. §. és az 1868. LIII. t.-cz. 23. §. rendelkezésével is, midőn városunkat, illetve annak legnagyobb részében ref. vallású közönségét a róm. cath. egyház építésére és fentartására szorítja, mely város 1536-tól fogva, annyi végpusztulással fenyegető veszély és ezernyi szenvedés között, magát — nem barátainak fegyveres hatalma és kőfalai erőssége által, melyek nem voltak, hanem előjáróinak bölcsesége és polgárainak lankadatlan kitartása által tartotta fenn s a kiváltság szavai szerint „*emberi fogalmat felülhaladó*” tettei által nyerte kir. városi szabadságát.

Vissza térve most már a nmtgu m. kir. vallás- és közoktatásügyi Minister Urnak 3 Nb. alatti 16,329/882. sz. rendeletére, annak alapjául két okmány van fektetve:

Egyik az 1846. évi 16,448. sz. helytartó tanácsi intézménnyel közölt kir. parancs, mely ellen a korábbi tilalom folytán repraesentációval nem élhettünk, amelyhez hozzá szólni — a fenti inkokokra tekintettel most sem kívánunk.

A másik az 1831. június 21-ről kelt egyház látogatási jegyzőkönyv, melynek a helybeli r. cath. egyháztól beszerzett másolatát 30. Nb. alatt bemutatjuk s mely ellen észrevételeinket a következőkben adjuk:

Nem birhat ez okmány reánk nézve kötelező erővel, mert:

Fáy János polgármester és Markos György tanácsnok, mindketten r. cath. vallású tisztviselők, ily egyház látogatásnál közre működésre, vagy éppen a város képviselőjére soha semminemű megbízást nem kapott a várostól, de nem is kaphatott, mert lehetetlen rólunk azon ballépést feltételezni, hogy ezen küzdelem fojyamán a helybeli r. cath. egyházzal szemben érdekeinket r. cath. vallású tisztviselőkre bizzuk, kiket még azon időben nem a közbizalom, hanem a hatalom szava emelt azon állásokra;

mert 1848. előtt városunk hatósági szervezeténél fogva az azt képviselő első tisztviselő a főbíró volt s hogy a polgármesternek — ki akkor nagyon másodrendű hatáskörrel bírt — és a tanácsnoknak semmi megbízása nem volt: igazolja azon körülmény, miszerint erre a megbízó végzésnek vagy határozatnak megjelölésével, sehol az egész okmányban hivatkozás nem történik s ily nemű megbízásnak, vagy azon egyház látogatási jegyzőkönyvnek, mely velünk soha közölve nem volt, levéltárunkban sincsen semmi nyoma;

mert a „*coram nobis, qua deputatis*” kivétel, egyszerűen csak előttemezés lévén, azzal a nevezett városi tisztviselők, úgy is mint több megyék táblabírái csak az egyház látogatás tényét bizonyíthatják, és a mellett tanuszkodhatnak csak is, hogy a várad püspök a kegyuraságot követeli a mi úgy is régi dolog és ezt jegyzőkönyvbe veszi, de olyan nagy fontossága és a késő utódok vállaira is kiszámíthatatlan terheket hárító, addig és az óta is jogtalanul vitatott követelés elvállalását, egyszerű coramisálással feltétlenül eszközölni lehetetlen.

De nem birhat ezen egyház látogatási jegyzőkönyv értelmével általában sem, mert a nmtgu m. kir. vallás- és közoktatásügyi Minister Ur, a mult 1884. június 9-én 20,642. sz. a. kelt s nmtgu m. kir. Belügyminister Urhoz, ennek az 1884. máj. 6-ról 27,531. sz. a. kelt megkeresése folytán intézett átiratában maga mondja, hogy az egyházi látogatások, melyek szerinte két oldalú szerződést képeznek „*az egyházi hatóság s az illető község közt mindenkor a politikai hatóság közbejötté mellett létesültek*” vagy is más szóval azon egyház látogatási jegyzőkönyveket a község egyetemét képviselő közgyűlésnek, sőt a felsőbb kormányhatóságnak jóvá kellett hagyni, a mint ezt a dolog természete és a törvény is megkívánja. Már pedig, hogy a kérdéses egyház látogatási jegyzőkönyv valaha a város közönsége által, vagy felsőbb hatóságilag jóváhagyott és megerősített volna: az a n.-várad püspökség részéről soha nem is állított, annál kevésbé igazoltatott, miután azon jegyzőkönyv tartalma ellen nem késtünk volna azonnal tiltakozni.

Azon egyház látogatási jegyzőkönyv az 1790/1. 26. t.-cz. uralma alatt keletkezvén, határozottan ezen törvénybe ütközik, nekünk soha fel nem mutattatott, arról eddig semmi tudomással nem bírtunk s így az ellen nem is panaszkodhatunk s miután az határozottan törvénybe ütközik, de különben is a fenti oknál fogva semmi kötelezést nem foglalván magában: annak sem a várad püspök, sem a helybeli r. cath. egyház addig semmi fontosságot nem tulajdonított s ez okból addig az sehol nem producáltatott.

A mi az 1868. LIII. t.-cz. 23. §. értelmezését illeti: az ellen határozottan tiltakozunk, mert ezen értelmezés nem sértheti ugyan a különböző vallás felekezeti egyházakat, de súlyosan sérti a községek és városokat, legfőképen pedig minket, midőn a felekezetek közötti aránylagos segély megosztása nem mi tőlünk, hanem a r. cath. egyház követelésének menyynységétől tétetik függővé.

Ezek alapján esedezünk a mélyen tisztelt képviselő ház előtt, hogy ámbár az 1844. évi országgyűlés az akkori kormányzások megmagyarázta ugyan az 1715. 108. t.-cz. értelmezését s ennek alapján emelt panaszuinkat az országos sérelmek közzé felvette, de miután a közbe jött kormány forma változás folytán kormányra jutott alkotmányos miniszterium ezen értelmezést elfogadni nem hajlandó.

Méltóztassék az 1715. 108. t.-czikket a r. cath. templomnak és a Ferencz rendiek conventjének helyére vonatkozó záradék értelmezése tekintetéből, újból megmagyarázni, az ellenünk formált kegyúri követelés ellen az 1843/4. országgyűlés előtt emelt, ez által jogosnak elismert és az országos sérelmek sorába ígatott, de a közbe jött idő viszonyok folytán orvoslás nélkül maradt panaszuinkat elintézni.

Kelt Debreczen sz. kir. város törvényhatósági bizottságának 1885. évi május 13-án tartott közgyűléséből.

Debreczen sz. kir. város törvényhatósági bizottsága ugyancsak 1885. május 13-ikán tartott közgyűlésében a helybeli kispópost kanonok plébánus ur azon folyamodását, hogy a város a rk. templom külső falának és a tornyok párkányzatának kijavítását 1335 frt. költséggel kéri, nem teljesítette, sőt kimondja, hogy amennyiben a tornyok párkányzata közveszélyes, az egyház gondoskodik a haladék nélkül való rendbehozatalról, mert különben a felelősség őt fogja terhelni.

Mindezekből az tűnik ki, hogy Debreczen sz. kir. város sohasem tekintette magát kegyurnak a helybeli rk. egyházzal szemben, sőt századok folyamán mindenkor tiltakozott a patronatusságnak rá való erőszakolása ellen. Mivel pedig nagyon bölcsen tudta, hogy kötelességek nélkül jogokat sem gyakorolhat, soha be nem folyt a helybeli rk. egyház ügyeibe, jogokat maga részére nem követelt és amit időnkint a rk. egyháznak adott, azt kifejezetten, mint segélyt adta, azt tartván és vallván, hogy a városnak erkölcsi kötelessége a hiifelekezetek támogatása.

Midőn Debreczen sz. kir. város törvényhatósági bizottsági közgyűlése a sokat vitázott patronatusi jog- és kötelesség kérdésében felirt az országgyűléshez, ezen felirattal azt célozta, hogy végre valahára tisztáztassék ezen kérdés. Sajnos az országgyűlés nem tárgyalta a feliratot és így arra a város választ nem kapott sohasem.

Ami pedig a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 16,329/1882. sz. alatt kelt rendeletét illeti, amelyben kötelezte a várost a rk. templom fedele kijavítási költségeinek elvállalására — ezen intézkedés egyáltalában nem gyöngítette meg a városnak ezen patronatusi kérdésben elfoglalt álláspontját, amit az is bizonyít, hogy a város a miniszteri rendelet nyomása alatt nem akarván ilyen csekély összeg miatt huzakodni, közgyűlésileg 1000 forintot szavazott meg ezen célra, világosan és minden kétséget kizárólag kijelentvén, hogy ezt nem mint patronus adja, hanem pusztán segélyképpen.

A városi tanács 1886-ban újból foglalkozott a helybeli kispópost kanonok egy beadványával, melyben 1666 forint megtérítését kéri. A városi tanács a kérelmet elutasította. Az ügy felebbezés folytán a közgyűlés elé került, mely 1886 március 11-én a tanács határozatát helyben hagyta.

Mindezek tehát azt igazolják, hogy Debreczen sohasem ismerte el a rá erőszakolni kívánt patronatusi jogokat és kötelességeket. Nem kívánt élni sem a jogokkal, sem a köteles-

ségekkel elvből. Hogy pedig ezt nem a rk. egyház iránt való ellenszenvből tette, kitűnik onnan, hogy a rk. egyházat minden kulturtörekvésében támogatta és hogy kiesinyes felekezeti nézőpontok nem vezettek, fényesen bebizonyította, mikor legutóbb a rk. főgimnázium építéséhez 200,000 koronával járult.

A rk. egyházközségi bizottmány legutóbb beadott felebezésben hivatkozik a Leopold-féle diplomára, mely a bizottmány okmánymagyarázata szerint a patronatusi terhekre kötelezi a nemes várost. A magyarázat azonban tévedésen alapszik és éppen azért az innnen levont következtetés is téves, mert abban nem találjuk Debreczen sz. kir. város patronatusi kötelezettségét, valamint egy jottáját sem ama jogoknak, melyek a kegyuri kötelezettséggel járnak.

Igy tehát Debreczen sz. kir. város most is a város érdekét védi, mikor a rk. egyházbizottmány megkeresését elutasítja. Mert aki jogokat nem gyakorol, az köteleességekre sem szorítható.

(K.)

Dr. Tüdős Kálmán előadása.

A tiszta és hamisított tejről.

November 21-én délután tartotta meg dr. Tüdős Kálmán városunk buzgó főorvosa előadását a tiszta és hamisított tejről. Őszinte elismerést érdemel Tüdős dr. azért az önzetlen fáradozásért, amellyel a város közönségének érdekében munkálkodik. Csütörtöki előadása is azt a célt szolgálta, hogy a közönséget felvilágosítsa arról a veszedelemről, amelyet a tisztátalan vagy hamisított tej élvezése idéz elő a fogyasztó közönség körében. Nem ő rajta és nem előadásának értékén mult, mert hisz ennek kiváló gyakorlati hasznát mindenki felismerte, aki a csütörtöki előadást végig hallgatta; hogy aránylag oly kis közönség gyűlt egybe az előadásra, hanem Debreczen város közönségének azon részén, amely — sajnos — még nem tudja értékelni a tudományos kutatásokat és ezek eredményei gyakorlati alkalmazásának kiváló hasznát.

Az előadást a városháza nagy tanácstermében tartotta meg Tüdős Kálmán dr. A jelen voltak között ott láttuk Weszprémy Zoltán főispánt és nejét, Kovács József polgármestert, Vecsey Imre főjegyzőt, Tüdős János dr.-t, Kovács Gábor dr.-t és a városi tanács és tiszti kar több tagját.

A főorvos annak kijelentésével kezdte előadását, hogy sajnálattal látja a közönség érdeklődésének mérsékelt voltát. Ugy gondolta, előadásának tárgya nagyobb számú hallgatóságot vonz, mikor egyik legfontosabb emberi tápszerről, a tejről tart előadást. Hogy mennyire a közérdek vezette előadása megtartására, rámutat arra, hogy a mult esztendőben Debreczenben bélhurutban 212 gyermek, göröcsökben 206, és tüdővészben 365 gyermek pusztult el. És mindezeket a betegségeket a tej idézi elő, nevezetesen a tisztátalan és fertőzött tej. A jó és tiszta tejnek huszonegy óra alatt sem szabad összemennie.

A tej tisztátalanságának legtöbb oka a piszkos istálló. Az oly istállóban ugyanis sok fertőző anyag jut a tejbe. A Szepességen és a szász nemzetiségeknél igen tisztán tartják az istállókat, ellenben a magyar gazdák rendkívül elhanyagolják az istállókat és a teheneiket.

Ezután áttér a tejhamisításra. Gyakori eset az, hogy a tejet felvizelik. A felvizelt tejet azonban könnyen fel lehet ismerni. Ugyanis, ha az ember a körmére cseppent, az sárgás-fehér, a felvizelt tej azonban kékes-fehér és leut a körömről.

A tej lefőlézése is nagyon káros, mert a tej táperejét gyöngítik ezzel. Majd rámutat arra a nagy veszedelemre,

melyet a tejhamisítás okoz, mikor ezer meg ezer gyermeknek okozza a halálát.

Igen szépen fejtegette, mily nagy szerepe van a tisztátalan tejnek a tüdőgümőkór előidőzésében. Az a nézet, hogy a tuberkulózis a levegő útján terjed, idejét multa, mert leginkább a tej után terjed. A tehenet ugyanis a gyöngykór megfertőzi s ennek bacillusai egészen olyanok, mint a tukerkulózis bacillusai.

Határozottan károsnak tartja a tej forralását azért, mivel a forralás a tejet vegyileg átalakítja és a pille alatt újra csak ott vannak a bacillusok.

Ezután megemlékezett Bering oltó anyagáról, amellyel, ha a borjut három hónapos korában beoltják, gyöngykór mentes lesz.

Tüdős dr. előadása végén felhívja a közönséget, hogy legyenek a hatóság segítségére a tisztátalan és hamisított tej ellen való védekezésben és valahányszor ily esettel állnak szemben, azonnal tegyenek jelentést a hatóságnál. Szegődjenek így a jóügy szolgálatába.

A főorvos élvezetes előadását nagy tetszéssel fogadta a közönség.

Weszprémy Zoltán főispán meleg szavakkal mondott köszönetet a szép és tanuságos előadásért és kérte, hogy nyomassák ki és osszák szét a közönség közt a főorvos munkáját.

Mint örömmel értesülünk, a város nyomdájában kinyomatja a dolgozatot és röpirat alakjában szét fogja osztogatni.

Debreczen sz. kir. város érvényben levő szabályrendeletei.

Debreczen sz. kir. város érvényben levő szabályrendeletei időleges sorrendben legközelebb megjelennek könyv alakban. A szabályrendeletek kinyomatását eddig is csak az késleltette, hogy a szervezeti szabályzat átdolgozására kiküldött bizottság a szervezeti szabályzatot még most sem készítette el.

Előzetes tájékozás végett közöljük a Debreczen sz. kir. város érvényben levő szabályrendeleteit a következőkben:

ad. 2999.

1881. sz.

A száraz és szélmalomok körüli közbiztonsági eljárásra vonatkozólag.

194.

5465. 1882. bkgy. sz.

A házaló kereskedésnek Debreczen sz. kir. város területén való megtiltása tárgyában.

79.

2650. 1883. sz.

A korcsmai hitel tárgyában.

26.

177. 1885. sz.

A zsidókereskedésről.

26.

177. 1885. bkgy. sz.

A foglalkozást közvetítő és cselédszerző intézetekről.

156.

5954. 1885. sz.

Lakbérleti szabályzat.

26.

177. 1885. bkgy. sz.

A kéményseprő iparról.

8. 1886. bkgy. sz.
49.

A közuti vasutra vonatkozólag.

155. 1886. bkgy. sz.
6960.

Dijszabás Debreczen sz. kir. városban fizetendő vásári vám és helypénz illetékekről.

56. 1887. bkgy. sz.
2031.

Közegészségről és köztisztaságról (hozzá jön a 9550—1893. tanácsi szolgálati utasítás a hatósági fertőtlenítő részére).

(Vége köv.)

7904. alisp. sz.

Moson vármegye alispánjától.

Körözés.

Valamennyi törvényhatóságnak.

Megkeresem, miszerint Kolompár Szelencze Maróna kóbor cigánynőt, akinek Rigó József kóbor cigánnyal való vadházasságából Nyulason 1906. évi május hó 9-én Péter nevű gyermeke született. — hatósága területén nyomoztassa s feltalálása esetén őt családi és illetőségi viszonyaira nézve körülményesen kihallgattatni sziveskedjék. Nemleges értesítések mellőzendők.

Magyaróvár, 1907 november 5.

Alispán távol:

Olvashatatlan névaláírás,
h. főjegyző.

Hirek.

— **A vármegyei tisztujítás.** Hajdu vármegye tisztujító közgyűlését december hónap 20-ik napján tartja Weszprémy Zoltán főispán elnöklésével.

— **A kulturpalota helye.** Debreczen szab. kir. város törvényhatósági bizottsága megkereste a ref. egyház presbiteriumát, hajlandó volna-e a Csokonai-szobor és kert mögött levő telkeit a Kulturpalota céljaira átengedni s ha igen, mily feltételek mellett volna hajlandó átadni. A presbiterium válasza most érkezett meg s a következőket tartalmazza: »presbiteri gyűlésünk kész egyházunk részéről a Kulturpalota céljaira a lehető áldozatot meghozni és amidőn ezt elvileg kimondja, a Csokonai-szobor mögött lévő telkeinek tárgyában ez idő szerint még nem határozhat. Hogy azonban az ügy mielőbbi előkészítésében fennakadás ne legyen, presbiteri gyűlésünk a részletek tárgyalására és ha az egyház valamelyik telkének átengedésére feltétlenül szükség lenne, az átengedés feltételeinek szabatos megállapítására és javaslatként presbiteriumunk előterjesztésére az elnökség vezetése alatt Vecsey Imre, Márton Imre, Juhász Ignác, Kazinczy Gábor, Péntes Sándor presbitereket megválasztja és kiküldi.«

— **A tiszti főorvos vendéglátása.** Tüdös Kálmán dr., városunk tiszti főorvosa november 21-én barátságos vacsorát adott Batthyány-utcai uri házában. A vacsorán jelen voltak: Weszprémy Zoltán főispán, Kovács József polgármester, Vecsey Imre főjegyző, Király Gyula, Körner Adolf, Szabó Kálmán, Oláh Károly és Csóka Samu tanácsnokok, Végh Gyula főkapitány, Aczél Géza főmérnök, Tüdös János dr. takerékpénztári jogtanácsos és Koncz Ákos tb. tanácsnok. A második fogásnál a házigazda emelt poharat, szeretettel köszöntve vendégeit. Utána Kovács József polgármester emelt poharat a ház műveltlelkű urasszonyára és a főorvosra, mint a hivatását tökéletesen betöltő kedves tisztásra.

— **Közigazgatási bejárás.** A Hortobágy-gőzmalom egy iparvágány kiépítését kérelmezte. A vasut műtanrendőri bejárását a keresk. miniszter november 25-dikére tűzte ki.

— **Kilincselés.** Sopron vármegye a közlegő tisztujítás előtt népes értekezletet tartott a napokban. Az értekezlet kimondotta, hogy megtiltja a választandó tisztviselőknek a bizottsági tagoknál való kilincselést, mert a tisztviselői állás tekintélyével nem tartja azt összeegyeztethetőnek. Örömmel jegyezzük fel ezt a határozatot és igen szeretnénk, ha az egész közigazgatási vonalon érvényesülne ez a tisztességes felfogás, mely valóban védelme a tisztviselői tekintélynek. Nálunk is szokásos ez a kilincselés, különösen a kisebb állások elnyerésénél, aminek aztán az a következménye, hogy aki nem elég élelmes, vagy egyenes uton akar előre menni, egyéni értéket tartva legjobb ajánlólevélnek, egyszerűen lemarad a versenyben. A bizottsági tagok nagyrésze megkívánja az udvarlást választások előtt, ha azonban egyik-másik bizottsági tag rossz vendéglátó hangulatban van, ugyancsak emlegeti a tisztviselők rovására a kilincselést. Eppen azért helyes volna a tisztviselői tekintély és az igazságos, tiszta választások érdekében, ha nálunk is kimondatnék a kilincselés tilalmazása. Különösen eltiltandó volna a jelöltnek, — legyen az ön- vagy hivatalos jelölt, — személyes korteskedése — a közgyűlési teremben, az általa való szavazólap-osztogatás, mely valóban szánalmas helyzetbe hozza nem egyszer az állás után vágyakozó tisztviselőt. Nem zárkoznánk még annak a kimondása elől sem, hogy az a pályázó, aki a többiek rovására kilincsel, rekesztesek ki a jelölésből. A szigor talán drákóinak tetszik egyeseknek, de a tisztviselők és alkalmazottak tekintélye nyerve erőben.

— **A magyar motivumu himzőtanfolyam munkái.** A debreczeni jótékony nőegylet az általa vezetett nőipariskolában magyar motivumu himzőtanfolyamot nyitott, melyre igen sokan jelentkeztek és a tanfolyam megkezdése óta gyönyörű munkákat készítenek. Mivel pedig a nőegylet ezen tanfolyam felállításával azt célozta, hogy az izlést fejleszse és a magyar motivumu munkákkal a külföld izléstelen mintáit és megkezdett munkáit kiszorítsa, másrészt a magukat képezni óhajtó nőknek alkalmat nyújtson kenyérkeresetre, vagy azoknak, kik erre nem szorultak, a kézi himzés ügyességének elsajátítására, a himzőtanfolyam szívesen vállal eredeti vagy megkezdett munkát kidolgozásra a közlegő karácsonyi ünnepekre. Hogy pedig városunknak minden szépért lelkesülni tudó közönsége meggyőződhesse, hogy ezen himzőtanfolyam már is, a kezdet kezdetén mily szép és izléses munkákat készített, állandó kiállítást nyitott a kész munkákból a nőipariskolában, hol a női kezek ügyességének eredményét a magyar motivumu himzett dolgokban mindenki megtekintheti díj nélkül. Ugyanott felveszik a rendelést is és azokat az ünnepekre elkészítik. Kérjük azért városunk hölgyeit, kegyeskedjenek a nőipariskolába elfáradni, az ott kiállított magyar motivumu munkákat megnézni és rendeléseket tenni. A munkák finom izléssel lesznek kiállítva, olcsó árban. A gyűjtemény naponként megtekinthető délelőtt 9—12-ig és délután 3—5-ig a nőipariskolában.

— **Hadkötelesek figyelmébe.** A hadkötelesek összeírása az 1889. évi VI. t.-cikk alapján folyó évi november hó 1-től 30-ig foganatosítottatik, felhivatnak ennél fogva az 1885., 1886., 1887. évben bárhol született hadkötelesek, továbbá a városunkban 1888., 1889. évben született népfelkelő kötelesek,

hogy összeírásuk végett a városi tanács katonai- és illetőségi ügyosztályánál (városház emelet 18., 19. számú szoba) még e hó folyamán jelentkezzenek, mert a ki ezen jelentkezést elmulasztja, fent hivatolt törvény 35 §. értelmében 10 koronától 200 koronáig terjedhető pénzbírsággal fog büntettetni.

— **Rákóczi lovasszobra.** Mióta a bujdosó fejedelem hazai földben pihennek és dicső Rákóczi Ferencünk magyar földben szőheti tovább színes álmait Magyarország nagyságáról, szabadságáról: mind szélesebb és szélesebb körökben nyilvánult a kívánság, hogy dicső nemzeti fejedelemnek méltó szobrot kell emelnünk. Annyit álmódzott a nemzet erről az ő eszményképéről, aki két évszázadon át pihent idegen hantok alatt, hogy most már általános nemzeti óhajta lett, megörökíteni a hazaszeretet ideálját, a magyar szabadság legdicsőbb harcosát II. Rákóczi Ferencet. Hadd lássuk fényes alakját folyvást szemünk előtt, had merítsen a ragyogó példából lelkesedést a csüggedő honfi sziv, ihletet a költő, halálmegvetést a szabadság bajnoka.

Mozgalom indult meg egy monumentális lovasszobor alkotása iránt, mely mozgalomnak a legjobb hazafiak állanak az élén. A szoboralap javára megindult a gyűjtés és gróf Andrassy Gyula védnökségével bizottság alakult, amely az eddig egybeült alap kiegészítésére tárgysorjátékot rendez. A bizottság diszelnöke Hadik Endre gróf, belügyi államtitkár, elnöke Szalay László főispán.

Ezeknek a hazafias célu sorsjegyeknek árusítását már megkezdtek. Egy sorsjegy ára 1 korona. A főnyeremény negyvenezer korona értékű brillians ékszer, további nyeremények egy tizezer korona értékű négy üléses autombil vagy egy brillians női garnitúra, egy hatezer korona értékű teljes vadászfelszerelés, egy ötezer korona értékű könyvszekrény 500 diszkötéssel stb., stb. Az összes nyereménytárgyak értéke 90,000 korona.

A bizottság a sorsjegyek terjesztésénél különösen számít a hazafias érzésű magyar hölgyekre, akik bizonyára élénk buzgalommal fognak közreműködni, hogy Zrinyi Ilona fiának szobrot emeljen a hazafias kegyelet.

A Rákóczi lovasszobor-bizottság e gyönyörű nyereménytárgyakból kiállítást rendezett, melynek gazdag műipari tárgyai látványosság számba mennek.

A kiállítást e hó 20-án mutatták be a sajtónak. Budapesten a Royal-szálló külön termében. A bemutatásra megjelent a mozgalom védnöke, Andrassy Gyula gróf belügyminiszter is, továbbá Hadik Endre gróf diszelnök, továbbá Zichy Béla gróf és Thaly Kálmán országos képviselő.

— Az első nőgyógyász, mint személyjogi gyógyszer-tartulajdonos. Magyarország gyógyszer-tárait történetében páratlanul álló eset foglalkoztatja most a belügyminiszteriumot. Egy okleveles nőgyógyász, Hainisch Berta, átveszi ugyanis az ópalánkai személyjogi gyógyszer-tárat és az átruházás iránti kérvényét már be is nyújtotta a belügyminiszteriumhoz. Az átruházásnak törvényes akadálya nincs, miután az semmiféle tiltó rendelkezésbe nem ütközik.

3551.
1907. éln.

Debreczen szabad királyi város polgármesterétől.

Hirdetmény.

Debreczen szabad királyi város házipénztára által kezelt utalpap pénztár 1905/1906. évekről szerkesztett zárszámadási az 1890. évi I. t.-c. 23. §-a értelmében a polgármesteri irodában f. évi november hó 24-től december hó 8-ig 15 napi közszemlére kitétvén, erről a város közönségét azzal értesitem, hogy az ellen netaláni észrevételeiket, hozzám a fent kitett határidő alatt beadhatják.

Debreczen, 1907 november 15.

Kovács József,
polgármester.

33,789.
1907. sz.

M. kir. államvasutak üzletvezetősége Debreczenben.

Pályázati hirdetmény.

A magyar királyi államvasutak debreczeni üzletvezetősége a vonalai részére az 1908. évben szükséges pályafentartási faanyag szállítására ezenel nyilvános pályázatot hirdet.

Az 1908. évben körülbelül az alább kitüntetett mennyiség lesz szükséges:

Erdei fenyő deszka	...	1.5 m ³
Jegenye	"	205.0 "
Luc	"	17.0 "
Szélmentszetlen jegenye fenyő deszka	...	118.0 "
Faragott erdei fenyőfa	...	4.3 "
Faragott jegenye fenyőfa 12 m. hosszúig	...	235.0 "
" tölgyfa 4 m.	"	242.0 "
" " 4-7 m.	"	180.0 "
" " 7-9 m.	"	1.0 "
Vágott lécs tölgyfából	...	10556.0 "
" " puhafából	...	91594.0 "
Kerítési oszlop tölgyfából 250-18 cm.	...	1804.0 drb
" " " 250-20 "	...	200.0 "
Távirda oszlop 6-5 m. h. tölgyfából	...	350.0 "
" " 8 m. h.	"	100.0 "
" " 8 m. h. fenyőfából	...	150.0 "
köszénkátránnyal telítve	...	50.0 "
Távirda oszlop 10 m. h. fenyőfából	...	196.0 m ³
Jegenye fenyőfa palló	...	10.0 "
Luc	"	165.0 "
Tölgyfa	"	10.0 "
Kemény szálfá	"	128.0 "
Puha szálfá	"	

Az 1908. évre szükséges faneműek ugyanazon év április hó végéig szállítandók be.

Az üzletvezetőség fentartja magának a jogot, hogy az 1908. évre történő megrendelés alkalmával a tájékoztató szolgáló fenti mennyiségnél, illetőleg a méretjegyzékben felsorolt fáknál 10%-al többet is rendelhessen.

A pályázati feltételek alapján szerkesztett ajánlatok legkésőbb 1907. évi december hó 10-én déli 12 óráig nyújtandók be a debreczeni üzletvezetőség I. osztályához, a bánatpénz pedig 1907. év december hó 9-én déli 12 óráig teendő le nevezett üzletvezetőség gyűjtőpénztáránál.

A pályázati feltételek és méretjegyzék minden üzletvezetőségnél megtekinthetők és a debreczeni üzletvezetőségnél díjtalanul kapható.

A szállítási feltételek, ugymint az általános szállítási feltételek és a pályafentartási fák szállítására vonatkozó különleges feltételek minden üzletvezetőségnél megtekinthetők és készpénzfizetés mellett az igazgatóság nyomtatványtárából megszerezhetők. (Andrassy-ut 73-75.)

Ezen feltételektől eltérő ajánlatok, továbbá azok, amelyek elkésve érkeznek, vagy távirati uton tételnek és amelyekre nézve bánatpénz nem tétel, figyelembe nem fognak vétetni.

Magy. kir. államvasutak
üzletvezetősége Debreczen.

(Utánnomás nem díjaztatik.)